

Sandhi (विसर्गसन्धिः)

Dr.Pavankumar Satuluri

Member, Team Samsaadhanii
Assistant Professor
School of Linguistics & Literary Studies
Chinmaya University
Ernakulam

Samsādhanī Praveśikā - OE102
UoH - IoE

Sādeśa Sandhi(सादेशसन्धिः)

If a word ends with ः: visarga and if it is followed by a word which starts with a character that belongs to खर् then ः: → स्

बालः + तत्र → बालस्तत्र

रामः + च → रामस् च → रामश्च (श्रुत्वसन्धिः)

कृष्णः + छात्रः → कृष्णस् + छात्रः → कृष्णश्छात्रः (श्रुत्वसन्धिः)

खर् → ख फ छ ठ थ च ट त व् क प य् श ष स र्

Exception of Sādeśa Sandhi(सादेशसन्धिः)

If a word ends with ः and it is followed by a word which starts with either श|ष| or स् then ः → स् optionally.

पयः + शीतलम् → पयस् + शीतलम् → पयश्शीतलम् (श्रुत्वसन्धिः) | पयःशीतलम्
रामः + षष्ठः → रामस् + षष्ठः → रामष्ष्ठः (ष्टुत्वसन्धिः) | रामः षष्ठः
कृष्णः + सेवते → कृष्णास्सेवते | कृष्णः सेवते

Exception of Sādeśa Sandhi(सादेशसन्धिः)

If a word ends with ः and it is followed by a word which starts with either क्|ख् or प्|फ् then ः → ✕ optionally.

बालः + करोति → बाल ✕ करोति । बालः करोति
ज्येष्ठः + खनति → ज्येष्ठ ✕ खनति । ज्येष्ठः खनति
हरिः + पाति → हरि ✕ पाति । हरिः पाति
वृक्षः + फलति → वृक्ष ✕ फलति । वृक्षः फलति

If visarga is being followed by either क्|ख् then visarga is designated as जिह्वामूलीयः (jihvāmūlīyaḥ).

If visarga is being followed by either प्|फ् then visarga is designated as उपध्मानीयः (upadhmānīyaḥ).

rephadeśaḥ (रेफादेशः)- Examples

If a word ends with ः and it is preceded by a character that belongs to इच् and it is followed by either अच्\हश् then ः → र्.

मुनिः + इति → मुनिरिति
भानुः + अयम् → भानुरयम्
धेनुः + गच्छति → धेनुर्गच्छति
एतैः + भक्षितम् → एतैर्भक्षितम्

इच् → इ उ ण् ऋ ल् क् ए ओ ङ् ऐ औ च्

अच् → अ इ उ ण् ऋ ल् क् ए ओ ङ् ऐ औ च्

हश् → ह य व र् ट् ल् ण् ज म ङ् ण न् म् झ भ ञ् घ ढ ध ष् ज ब ग ङ द श्

rephadeśaḥ (रेफादेशः)- Examples

If a word(which is an avyaya(inddeclinable)) ends with ः and it is preceded by either अ |आ and it is followed by either अच्|हश् then ः → र्.

पुनः + अत्र → पुनरत्र
प्रातः + गच्छति → प्रातर्गच्छति

अच् → अ इ उ ण् ऋ लृ क् ए ओ ङ् ऐ औ च्

हश् → ह य व र ट् ल ण् ज म ङ् ण न म् झ भ ज् घ ढ ध ष् ज ब ग ङ द श्

Ellision of Visarga (विसर्गलोपः)

If a word ends with ः and it is preceded by आ and it is followed by a character that belongs to अश् then ः will be elided.

बालाः + अत्र → बाला अत्र
वृद्धाः + यान्ति → वृद्धा यान्ति

अश् → अ इ उ ण् ऋ लृ क् ए ओ ङ् ऐ औ च् ह य व र ट् ल ण् ज म ङ ण न म् झ भ
ञ् घ ढ ध ष् ज ब ग ङ द श्

Ellision of Visarga (विसर्गलोपः)

If a word ends with ः and it is preceded by अ and it is followed by a character that belongs to इच् then ः will be elided.

कृष्णः + एति → कृष्ण एति

इच् → इ उ ण् ऋ लृ क् ए ओ ङ् ऐ औ च्

Ellision of Visarga (विसर्गलोपः)

If a word ends with ः and it is preceded by a character belongs to इच् and it is followed by a word which starts with र् then ः will be elided and the short vowels इच् will be elongated.

हरिः + रचयति → हरि + रचयति → हरी रचयति
भानुः + राजते → भानु + राजते → भानू राजते

इच् → इ उ ण ऋ ल क ए ओ ङ् ऐ औ च्

Ukāradeśah(उकारादेशः)

If a word ends with ः and it is preceded by a character अ and it is followed by a word which starts with अ or a character that belongs to हश् then ः → उ

रामः + अपि → रामोऽपि
बालः + हसति → बालो हसति

हश् → ह य व र ट् ल ण् ज म ङ ण न म् झ भ ज् घ ढ ध ष् ज ब ग ङ द श्

Thank You